

Opracowanie przygotowane w ramach projektu:

OBYWATELU MASZ PRAWO!

Tytuł opracowania:

*Prawa człowieka w RP w okresie pandemii. Have lessons been learned?
(nota informacyjna)*

Autor opracowania:

Dr Malwina Ewa Kołodziejczak

Polska ogłosiła stan zagrożenia epidemicznego w związku z epidemią COVID-19 w dniu 14 marca 2020 roku. Stan prawny — stan epidemii, rozpoczął się 20 marca 2020 roku. Został on wprowadzony rozporządzeniem Ministra Zdrowia na podstawie ustawy z dnia 5.12.2008 roku *o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi*¹. Zgodnie z tą ustawą, stan epidemii to sytuacja prawna wprowadzona na danym obszarze w związku z wystąpieniem epidemii w celu podjęcia określonych w ustawie działań przeciwepidemicznych i zapobiegawczych dla zminimalizowania skutków epidemii². Natomiast stan zagrożenia epidemicznego to sytuacja prawna wprowadzona na danym obszarze w związku z ryzykiem wystąpienia epidemii w celu podjęcia określonych w ustawie działań zapobiegawczych³. W zaistniałej w marcu 2020 roku sytuacji władze rozważały wprowadzenie stanu nadzwyczajnego: albo stanu wyjątkowego (mniej prawdopodobnego), albo stanu klęski żywiołowej, gdzie choroby zakaźne są jedną z przesłanek umożliwiającą jego wprowadzenie⁴. Jednak przez cały okres kilku fal pandemii COVID-19 żaden ze stanów nadzwyczajnych nie został wprowadzony. Ostatecznie, 1 lipca 2023 roku został zniesiony stan zagrożenia epidemicznego⁵.

Jesień 2023 roku ponownie może przynieść wzmożoną liczbę zakażeń koronawirusem. Nawet jeśli pandemia COVID-19 nie zostanie ponownie ogłoszona, należy zastanowić się, czy odrobiliśmy lekcję z wprowadzonych ograniczeń praw człowieka i czy w razie ewentualnej nowej epidemii prawidłowo zadziałałaby procedura ogłaszania tych ograniczeń albo chociażby wprowadzania stanu klęski żywiołowej, a wprowadzone restrykcje przyniosłyby oczekiwany skutek?

Po pierwsze, zgodnie z Konstytucją RP ograniczenia w zakresie korzystania z praw człowieka i obywatela mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla zachowania jego bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw⁶. Początkowo – co wywołało spore kontrowersje, niektóre ograniczenia nie miały

¹ Ustawa z dnia 5.12.2008 roku *o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi*, (Dz.U. z 2023 r. poz. 1284, 909, 1938); dalej: *ustawa o zwalczaniu chorób zakaźnych*.

² Ustawa *o zwalczaniu chorób zakaźnych*, art. 2 pkt 22.

³ Ustawa *o zwalczaniu chorób zakaźnych*, art. 2 pkt 23.

⁴ Ustawa z dnia 18.4.2002 roku o stanie klęski żywiołowej, (Dz.U. z 2017 r., poz. 1897), art. 3 ust.1 pkt 2.

⁵ Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 14.6.2023 roku w sprawie odwołania na obszarze Rzeczypospolitej Polskiej stanu zagrożenia epidemicznego, (Dz.U. z 2023 r., poz. 1118).

Stan zagrożenia epidemicznego wprowadzono w Polsce 16.5.2022 roku, a 5 maja 2023 roku WHO obwieściła koniec pandemii COVID-19.

⁶ *Konstytucja RP*, art. 31 ust. 3.

podstawy w aktach rangi ustawowej i wprowadzono je jedynie na podstawie rozporządzenia. Wydaje się, że kwestia prawidłowości wprowadzania ograniczeń jest absolutnie konieczna, by nie było wątpliwości w odniesieniu do ich respektowania i egzekwowania, w sytuacji, w których nie byłyby przestrzegane.

Po drugie, być może zawczasu należałoby przeanalizować, których wprowadzenie ograniczeń byłoby niezbędne, a które z nich można byłoby traktować fakultatywnie. Biorąc pod uwagę dotychczasowe polskie doświadczenia oraz innych państw, można zastanawiać się, czy nie korzystniejsze byłoby wprowadzenie jedynie podstawowych ograniczeń, a pozostałe wydać w formie zaleceń bądź w przygotowanej na taki czas np. strategii postępowania w przypadku epidemii.

Po trzecie, pandemia wymusiła zmiany w organizacji nauki i pracy, co zaowocowało wprowadzenie ich zdalnego trybu. Wydaje się, że interesującym rozwiązaniem byłoby zaimplementowanie hybrydowości, co umożliwiłoby płynne przechodzenie do trybu zdalnego w przypadku koniecznego działania *na odległość*.

Wydaje się jednak, że podstawą sprawnego przejścia — tak poszczególnych organizacji, jak i całego państwa, do funkcjonowania w warunkach sytuacji kryzysowej, jaką niewątpliwie jest pandemia, jest odpowiednie przygotowanie zarówno władzy oraz sił i służb, jak i społeczeństwa w czasie wolnym od zagrożeń (w warunkach normalnego funkcjonowania państwa). Podstawą zatem powinna być odpowiednia edukacja społeczeństwa i przejrzystość w działaniu władzy i służb, tak by osiągnąć zaufanie do ich poczynań w tym zakresie. Służyć temu mogłaby prawidłowo zorganizowana komunikacja strategiczna, jako element zarządzania kryzysowego i szerszej systemu kierowania bezpieczeństwem narodowym, która — jak się wydaje, analizując przekaz na temat różnych nadzwyczajnych sytuacji w Polsce, praktycznie nie istnieje.